

MANRESA 1827. BREUS APUNTS SOBRE LA REVOLTA DELS MALCONTENTS.

Jaume Perarnau i Llorens

Potser un dels aspectes menys coneguts dels immediats precedents del fenomen carlí, siguin els avalots que es produeixen arreu de la Península entre els anys 1825-1828, aproximadament, i que tenen com a punt culminant l'anomenada Revolta dels Malcontents, o Agravats, l'any 1827. Aquest aixecament ultraconservador que té a Catalunya, i molt especialment a Manresa, el seu eix vertebrador i, potser, decisiu, és de sempre un tema poc conegut i divulgat, en part per la manca de documentació, i en part, també, per la complexitat, motivada per la foscor de les fonts, que comporta el dir-ne qui eren en realitat els directors del moviment, quin era el seu suport social, que reclamaven, quins objectius més immediats pretenien, etc.

Intentar donar a conèixer uns breus apunts sobre aquests fets, sense ànim d'exhaustivitat, i que permetin aprofundir en posteriors estudis que esclareixin més les veritables motivacions, interessos, participació, etc. del moviment, és el motiu del present article.

Els fets

Si bé els aixecaments de partides ultrareialistes, amb major o menor èxit, és constant i continuat al llarg del període 1821-1826, no és fins començat el 1827 quan aquestes tenen una incidència directa amb l'avalot generalitzat que es produirà l'agost-setembre del mateix any.

Des del mes de març, els noms de Llobet, Trillas, Busoms, Puigbó, Planas, Bofill, Ballester, etc., ja van lligats a la formació de petites partides d'insurrectes -mai superior als 20 homes per grup- que aniran fustigant les tropes governamentals, principalment a les zones de Tortosa, Montseny i Figueres, tenint-se, també, notícies de la presència de grups armats a Cardona, Berga, Prats de Lluçanès, Castellar de N'Hug, Bagà, etc. etc. (1)

Si bé en iniciar-se l'època de la sega, la "normalitat" sembla ser absoluta, és un cop acabada aquesta quan els intents esporàdics i mancats de cohesió, troben uns encara poc aclarits mitjans que els permeten generalitzar la insurrecció i fer-se presents a gairebé la totalitat del Principat. La xifra aproximada de 24.000 homes ar-

mats sembla ser la més acceptada, amb marges que oscil·len dels 20 als 30.000 homes. (2)

Aviat els insurrectes, comptant amb la complaença de bona part de la població civil, aconsegueixen ocupar Manresa, Vic, Reus, Ripoll, Berga, Mataró, Puigcerdà, Talarn, etc. etc., i assetjar, entre altres, Girona, Tarragona, Hostalric i Cardona. (3)

El Bages, amb Manresa al capdavant, és un dels principals llocs d'acció dels Malcontents. Els fets que es succeeixen amb anterioritat al 25 d'agost del 1827 són poc clars, però es pot deduir, per les declaracions efectuades amb posterioritat als fets, que dies abans, bona part del "*Regimiento de Infantería La Reina*", amb guarnició a Manresa, fugí de la ciutat i anà a ajuntar-se a les partides de rebels instal·lades en els pobles veïns i que comandava Agustí Saperas, dit "Caragol". Un d'aquests fugats és el mitificat Maurici Carrió, absolutista intransigent, el qual declara que un cop ajuntats al grup que manava Francesc Paré, sortiren la nit del 24 del poble de Rocafort i, passant per Cal Grabat, on se'ls ajuntà el Batalló de Grana-

ders del Regiment, la Font del Camaret i el Remei, entraren a la ciutat la matinada del dia 25 per la porta de Sant Domènec que, sorprenentment era oberta. Després d'alguns trets al Born, a la Plana i a la Plaça Gran contra la poca guarnició lleial que quedava, anaren a la Seu a tocar a somatén. Ja de bon matí entrà el gros de la Divisió d'Agustí Saperas, formant-se la coneguda Junta Superior del Principado. (4)

Fets semblants succeïen arreu de Catalunya. L'incansable defensor de "l'Altar i el Tro", mossèn Benet Tristany (de la nissaga que es farà famosa en les guerres carlines) aixecava una partida de prop de 400 homes a la Segarra i, després de sublevar Solsona, prenia part en el setge del castell de Cardona. (5) A Santpedor s'instal·lava un petit destacament manat per Benet Gros, comerciant de Manresa. (6) A Sallent hi entraven a primers de setembre per exigir-hi mil rals de bitllo com a impost de guerra. (7) El mateix Maurici Carrió, juntament amb Maurici Brossa, reclutava gent a Monistrol de Montserrat i a Castellbell. (8) El capità Josep Puigoriol posava a

Navarcles del cantó dels sublevats, (9) etc. etc. I així en gairebé la totalitat del territori.

Qui formaven les partides?

¿Per què la facilitat de reclutar gent? ¿Per què pocs mesos abans les partides eren poques i petites i ara es parlava de milers d'homes? Cal veure, tal com molt bé explica Jaume Torras per al cas del Corregiment de Cervera, que bona part de la militància dels malcontents provenia de l'estament camperol que, *"descontent pel malestar social generalitzat i havent fet crisi la vella organització econòmico-social veien trontollar el seu gènere de vida i esfondrar-se els seus horitzons ideològics sense tenir amb que substituir-ho. Només això pot explicar la sorprenent capacitat de mobilització de les poblacions a favor de la causa reialista"*. (10) A això cal afegir-hi que el guany econòmic que podien aconseguir en el cantó dels insurrectes era més important que el que podien assolir en les seves habituals feines. Així diu Ignasi Casanovas: *"Se dice, y parece cierto, que en el principio se daban ocho duros de enganche y peseta y media o dos pesetas diarias a los que formaban las cuadrillas"*. (11) Cal tenir en compte, també, que al llarg del període 1817-1830 la caiguda dels preus agrícoles a la província de Barcelona, és constant, i que és precisament l'any 1827 quan mostra la major pèrdua: 14,64 punts en l'índex de preus al major, equivalent a una pèrdua del 14,2 %. Això facilitaria que el descontent del camperolat català fos ben aprofitat per a interessos polítics. (12) Així mateix, ciutats, com Vic, Manresa, Tortosa o Girona eren més predisposades a l'absolutisme intransigent a causa d'haver-se caracteritzat de sempre per un tarannà més tradicionalista i conservador que en altres contra-

des. Hi ha un corrent historiogràfic que preté excusar els agraviats amb la idea de la manca de llibertat del monarca, causada per la infiltració en els organismes estatals d'elements liberals (motiu que

adduiran els sublevats en els posteriors interrogatoris, mancats d'una sòlida base de raonament), i que això hauria estat un motiu vàlid per al moviment.

Una altra idea és la que presenta la revolta com a una obra de desconegudes societats secretes ultrareialistes dominades per un clergat ric i influent i per elements aristocràtics desitjosos d'instaurar una teocràcia. Els motius que presentarien aquests serien la poca severitat en l'aplicació de les mesures reguladores i de control dels liberals, la no reposició del Sant Ofici, la pèrdua definitiva de les colònies sudamericanes, l'agreujament del deute extern, l'oberta discussió a Corts dels grups absolutistes moderat i intransigent i la situació dels oficials ilimitats (aquells que havien combatut al Trienni al costat de la Regència d'Urgell, i que es veien ara pràcticament retirats del servei i, en molts casos, en una situació de veritable misèria, alhora que alguns dels seus destins eren ocupats per militars que havien estat al costat del govern en els anys 1820-1823).

Cal afegir-hi, també, *"la inoportunidad de algunas introducciones de granos que han venido a perjudicar a los labradores, la competencia de los cáñamos italia-*

nos que imposibilita que se dediquen los labradores a esta importante cosecha, el abandono y falta de salida de los vinos, aguardientes y aceites, el ruinoso y escandaloso contrabando de ropas y granos son otros motivos sino para causar el movimiento, a lo menos para contribuir a la indiferencia con que los pueblos han mirado los progresos de esta calamidad". (13)

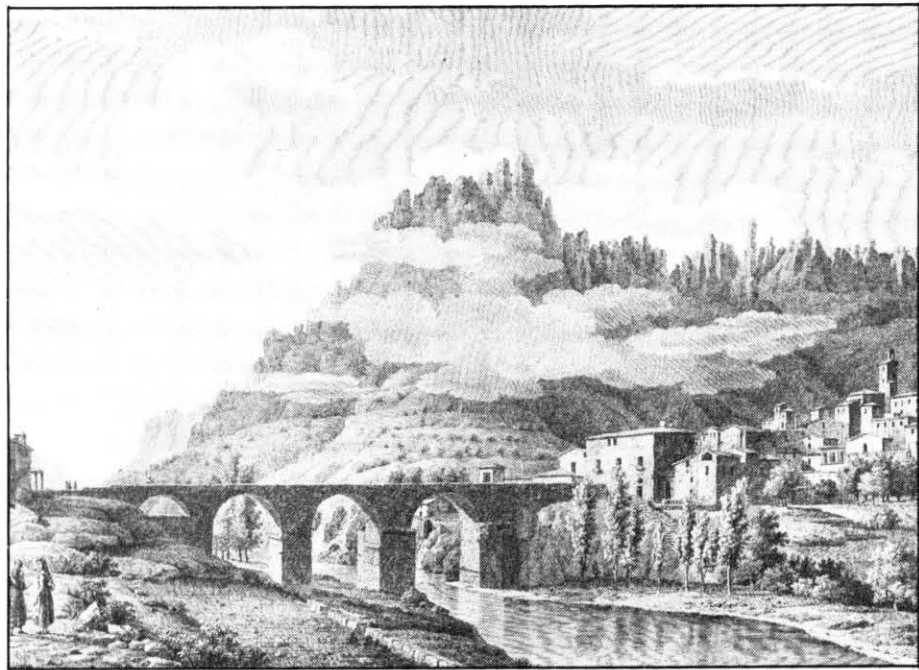
El fenomen ideològic carlí, que es comença a forjar entre 1820-1823, quan es lluita directament contra els liberals i quan s'està portant a terme una decidida desamortització eclesiàstica, té en la "guerra" dels malcontents una introducció bèl·lica de les hostilitats carlines clàssiques. Fixem-nos, també, com els llocs de suport i d'acció, així com els noms dels cabdills de la revolta coincideixen força amb l'àmbit d'acció i influència dels posteriors enfrontaments carlins.

La Junta de Manresa

L'ocupació de diverses poblacions del Principat, va permetre la formació de diverses Junes locals que estaven sota l'autoritat d'una de superior per a tot el Principat, establerta a Manresa. A ressaltar la notable participació eclesiàstica en gairebé la totalitat d'aquestes Junes. Així per la de Cervera

Entrada de Ferran VII a Barcelona el 4 de desembre de 1827, després de sofocar la revolta dels Malcontents.

Gravat de Monistrol de Montserrat, un dels pobles revoltats, de principis del segle XIX.

trobem el canonge Ramon Soler i n'Eudald Quixer (rector de St. Cugat del Racó -Castelladral-); per la de Tarragona, el franciscà Manuel Cundaro, mentre a Vic fou el propi bisbe qui impulsà el decantament de la ciutat cap al bàndol insurrecte.

A Manresa es creà el 28 d'agost una Junta Provincial Provisionaria per atendre l'administració civil i judicial i que també és coneguda com a "Junta Superior del Principado de Cataluña". La presidí, de primer, el propi Agustí Saperas. Aquest començà de soldat el 1811 en el "*Regimiento de Infantería de los Leales Manresanos*"; el 1814 fou destinat al navili "San Alejandro", com a soldat de Marina; féu la guerra contra la Constitució i promogué un aldarull el 1823 a conseqüència del qual fou processat, recobrant la llibertat el 1825, moment en el qual comença ja a formar partides de revoltosos. Un cop acabada la revolta va aconseguir fugir a França. Cap dels que després declararen enraona bé d'ell. A més a més de Saperas composaven la Junta el presbíter Josep Quinquer (domer major de la Seu); Fr. Francesc d'Assís Vinader (religiós mínim); Dc. Magí Pallàs (nascut a Manresa el 1786. Llicenciat en medicina i síndic procurador general de la ciutat); com a secretari actuà en Bernat Sanmartí (regidor). Al cap de 15 dies s'hi

afegí, també, el Canonge de Vic, Josep Corrons, fill de Manresa. Per discrepàncies internes es canvià, també, la presidència en favor de Josep Busoms, que gaudia de més prestigi. Busoms, dit "Jep dels Estanys", era fill de Vallcebre (Berguedà) i havia participat ja en la guerra amb França el 1795. Durant la Guerra del Francès, l'haver estat contrabandista i la coneixença del terreny li va permetre dirigir un petit grup guerriller. Per algun crim comès el 1812 fou condemnat a mort i commutada la pena per confinament a les Balears, fugant-se el 1814. Apareix de nou el 1822 combatent als liberals. El Baró d'Eroles el retirà a Berga amb el grau de coronel. Després de la revolta escapà a França, però caigué en una emboscada i fou afusellat, prop d'Olot, als 66 anys. El seu germà Joan, i la seva filla Rosa, també participaren activament en la insurrecció

Aquesta Junta s'atorgava tot el poder sobirà, al mateix temps que aclamava el rei en els seus manifestos i proclames, entre els que sobresurt pel seu especial interès vers la intencionalitat del moviment l'anomenat "*Manifiesto a los españoles buenos*". La composició de Juntes Locals i Corregimentals, les seves decisions i iniciatives, així com la direcció civil i militar de l'avalot, havien de

comptar amb el vist i plau de la Superior de Manresa, amb la qual cosa, aquesta es convertí, de fet, en capital de la zona sediciosa per a tots aquells que n'erren partidaris. Les Juntes s'encarregaven, també, de l'administració de la "revolta local" en base a l'impost de guerra que s'exigia en les fugisseres entrades que es feien als pobles i que permetien, d'aquesta manera, poder pagar els sous que abans hem comentat.

Desenllaç i conseqüències

Els petits nuclis de revoltats que també aparegueren fora de Catalunya (a l'Aragó, al Maestrat, al País Basc i a Còrdova) desaparegueren molt aviat i donà peu a una concentració més gran de forces governamentals a Catalunya que anaren desfent les partides. Els progressos militars que es feren (el 4 d'octubre la Junta Superior abandonà Manresa), a causa de la presència d'un nombrós exèrcit dirigit pel Comte d'Espanya, la indiferència, ara, del clergat envers els revoltats i la presència de Ferran VII a Catalunya, feren que la gran majoria de sublevats s'acollís a l'indult que el monarca concedí, sota la denominació de "*Real Alocución*", a tots aquells que deposessin les armes i tornessin als seus pobles per tornar a ésser empadronats (condició aquesta, que serví per tenir censada la possible població revoltosa), quedant perdonats de qualsevol pena. No s'incloïen en aquesta llei els caps de la revolta que, com deia textualment la "*Real Alocución*", "*quedan sujetos a sufrir todo el rigor de las leyes*".

El 10 d'octubre els informes de l'exèrcit donaven un panorama de "passeig militar" i de rendició dels revoltats sense oposar cap mena de resistència, acollint-se a la crida del rei. Busoms passà a França (d'on fou arrestat i posteriorment executat, com ja s'ha dit, en una acció diplomàtica poc clara); Saperas s'exilià i més de 300 oficials foren deportats a Ceuta. El Comte

d'Espanya començà llavors la seva popular carrera de repressió i violència contra els malcontents i contra els mínimament titllables de liberals. "El Conde de España, el que habia vencido la insurrección ultrarealista; el que habia amenazado con la horca al obispo de Vich y quemado los papeles que pudieron comprometer a centenares de familias, se dió luego a desenterrar causas olvidadas, a inventar conspiraciones y delitos, a fomentar delaciones, a recoger listas de sospechosos, a perseguir, a fusilar, a exterminar liberales, convirtiéndose en ejecutor de las venganzas del bando apostólico". (14)

Malgrat que hi haguessin fins a la primavera del 1828 nous intents de formació de partides (a Ulldecona, a La Sènia, a Recasens, a Bagà, a Boadella, etc.), la revolta dels malcontents, militarment, era conclosa.

Consideracions finals

Si bé és cert que la insurrecció dels malcontents fou un rotund fracàs en el camp militar, l'objectiu llunyà que sembla que es plantejaren era aconseguit: formar un grup opositor alternatiu al sistema polític de Ferran VII i facilitar una major repressió contra els liberals que permetés un retorn a la situació anterior al 1820, afavorint les seves pretensions.

En un informe fet després de la mateixa revolta es pot apreciar com, efectivament, molts dels càrrecs públics eren en mans d'antics defensors de la Constitució i com després seran ràpidament apartats d'aquests llocs en favor d'elements ultraconservadors, cosa que, en definitiva, fa tornar a qüestionar-nos si la guerra dels set anys no té una preparació precedent en la del 1827. Així, molts informes esmenten fets com aquests: "El Alcalde Mayor de Agramunt, don Nicolás Malatesta, que fue juez de primera instancia en esta ciudad en la época de la Constitución, es sujeto que no puede inspirar confianza alguna. Tampoco puede inspirarla el Alcalde Mayor de Berga don

Lucas Gutierrez, conocido por constitucional, y lo mismo el Alcalde Mayor de Reus, don Nicolás Chimochia, que fue juez de primera instancia en Manresa". (15)

Una altra conseqüència fou una mini-reforma administrativa de Catalunya. Totes les Batllies Majors ja existents amb anterioritat al 1827 i que tingueren participació activa en la revolta, canviaren de titular, cap dels quals era català. Recollint els informes sobre canvis de batlles es pot fer un llistat aproximat d'aquelles ciutats de certa importància (Batllies Majors) que participaren en l'aixecament: Agramunt, Balaguer, Barcelona, Berga, Figueres, Girona, Granollers, Igualada, Lleida, Mataró, Manresa, Montblanc, Olot, Puigcerdà, Reus, Tàrraga, Tortosa, Tremp, Vic, Vilafranca i Vall d'Aran (aquesta darrera era Batllia única). A més a més d'aquests canvis de titularitat, la mini-reforma administrativa del Principat, consistí, també, en la creació de noves Batllies Majors que permetessin un major control d'aquelles zones més propícies a la formació de partides i que, per estar en zones intermitges entre altres Batllies Majors (que solien tenir un destacament militar) i per l'especial configuració geogràfica del terreny ja s'havien distingit en la conclosa "guerra". Aquestes noves Batllies Majors són: Besalú, Cadaqués, Sta. Coloma de Farners, Blanes, St. Feliu de Guixols, La Bisbal, Torroella de Montgrí, Banyoles, Ripoll, Camprodon, Cervera, Solsona, Gaudesa, Valls, Falset, Vilanova, Seu d'Urgell, Terrassa, Capellades i Sitges.

A part d'això, la violència fou emprada també, per reprimir la revolta. Als més de 300 deportats a Monte Hacho -Ceuta- (entre els que es trobava Maurici Carrió) cal afegir-hi les nombroses execucions que es portaren a terme, moltes d'elles sense procés judicial. Sembla com si al llarg del segle XIX (i també en altres èpoques) la violència hagués estat legitimada per tancar qualsevol tipus de divergència ideològica.

NOTES

- 1.- "Los agraviados de Cataluña. Documentos del reinado de Fernando VII". Seminario de Htria. Moderna de la Universidad de Navarra.- Pamplona 1972.
- 2.- DUVERINE, A. "Cuadro histórico de los abusos y espíritu de reforma política en España".- Madrid 1980 p. 188.
- 3.- Per conèixer més àmpliament les característiques i desenvolupament de la revolta, es pot veure: Jaume TORRAS ELIAS, "La guerra de los agraviados". Barcelona (Publicaciones de la Cátedra de Historia General de España) 1967.
- 4.- Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa. Lligall "Aixecament reialista de 1827". Declaració de Maurici Carrió.
- 5.- Segons anunciava el periòdic editat pels revoltats "El Catalán Reialista" en el seu primer número del 4 de setembre del 1827.
- 6.- A.H.C.M. lligall "Aixecament reialista de 1827". Declaraciones.
- 7.- A.H.N. lligall 49.627. Publicat per "Los agraviados. . ." ob. cit. v.II, p. 147.
- 8.- A.H.C.M., lligall "Aixecament reialista de 1827". Declaraciones.
- 9.- Ibidem.
- 10.- TORRAS, Jaume, "Societat rural i moviments absolutistes. Nota sobre la guerra dels malcontents. (1827)" a "Recerques" (Barcelona) 1970, nº 1 p. 130.
- 11.- CASANOVAS, Ignasi "Balmes". Barcelona, v. I. p. 181.
- 12.- ARTOLA GALLEGU, Rafael "Historia de España". Madrid 1968. v. XXVI p. 887.
- 13.- A.H.N. lligall 49.633, publicat a "Los agraviados. . ." ob. cit. v. III p. 20.
- 14.- "Historia del General Prim" p. 42. Per mancança dels primers fulls, es desconeix l'autor, data d'edició etc., encara que és segura la seva edició amb anterioritat al desembre de 1870.
- 15.- A.H.N. lligall 49.663, publicat a "Los agraviados. . ." ob. cit. v. III p. 45.

Jaume Perarnau i Llorens

Estudiant d'Història a la
Universitat Autònoma de Barcelona